

УДК 330.332.011

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ**Чириченко Ю.В., д.е.н.****Фісуненко Н.О.***Університет митної справи та фінансів*

У статті аналізуються теоретичні підходи щодо визначення сутності регіональних інвестиційних ресурсів, а саме терміни «інвестиції», «інвестиційні ресурси», «регіональні інвестиційні ресурси». Дослідження показало, що науковці активно працюють над вивченням цих понять. Термін «інвестиції» трактується як вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання відсотків від банківських вкладень капіталу. Дослідження сутності та значення регіональних інвестиційних ресурсів є актуальними в економіці, особливо враховуючи процеси децентралізації, що активізує теоретично-методологічний пошук в цій сфері. Запропоновано під регіональними інвестиційними ресурсами розглядати грошові кошти чи активи, що є їх еквівалентами, трудові ресурси, виробничі чи невиробничі необоротні засоби та природні багатства, що інвестуються в регіональні об'єкти або можуть бути використані у формі ресурсів для забезпечення інвестиційних процесів протягом усіх етапів їх здійснення на регіональному рівні і знаходяться як у регіоні, так і за його межами та залучаються з метою реалізації інвестиційних цілей. Показано, що, не зважаючи на велику кількість досліджень вчених в цій сфері, існує необхідність додаткового наукового опрацювання проблематики сутності та ролі регіональних інвестиційних ресурсів в умовах зростання самостійності регіонів і подальшого розвитку процесів децентралізації з метою розробки підходів до розгляду регіону як інвестора.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційні ресурси регіону, ресурси, регіон

UDC 330.332.011

THE THEORETICAL ASPECTS OF THE REGIONAL INVESTMENT RESOURCES RESEARCH**Chirichenko Yu., Dr. of Econ.Sc.****Fisunenko N.***University of customs and finance, Dnipro*

The article considers the analysis of theoretical approaches to definition of the matter of regional investment resources namely the terms 'investments', 'investment resources', 'regional investment resources'. Investigation has shown that scientists are

actively studying these notions. The term «investments» is interpreted as investment of capital in order to raise it further. Increase of capital resulted in its investing is the compensation for risk of loss owing to inflation and fail to get interest from bank capital investment. Investigation of matter and significance of regional investment resources is of high importance in the economy, particularly taking into consideration decentralization processes, and it is that activates theoretical and methodological search in this field. Regional investment resources are offered to be considered as cash resources or assets (that are their equivalents), labour resources, manufacturing or non-manufacturing non-negotiable instruments and natural resources invested in regional units or they can be used as resources to ensure investment processes during all stages of their implementation at local level and they are located in a region or outside, and they are attracted for the purpose of investment implementation. As shown in the article, in spite of a great number of researches in this field, it is necessary to research in addition the problem of the matter and the role of regional investment resources in the conditions of more regional independence and further development of decentralization processes in order to develop the approaches considering a region as an investor.

Keywords: investments, investment resources, regional investment resources, region

Актуальність проблеми. Розвиток будь-якого регіону характеризується рівнем його інвестиційної активності. Основними факторами, що визначають обсяги, напрями та ефективність здійснення інвестиційної діяльності в регіоні, виступають інвестиційні ресурси, формування яких вимагає не лише подолання макроекономічних диспропорцій, а й розробки підходів до оптимізації джерел їх формування на регіональному рівні. Тому існує необхідність у теоретичному дослідженні поняття «інвестиційні ресурси» та «інвестиційні ресурси регіону».

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням формування і використання інвестиційних ресурсів, регіональних інвестиційних ресурсів, їх оптимального впливу на економічне зростання, активно досліджується в економічній літературі. Творчий внесок та розробці даної проблеми присвячені роботи провідних вітчизняних вчених: І. Бланка, В. Гринькова, А. Дука Д. Левчинського, Т. Майорової, С. Мочерного, Н. Навроцької, Л. Нейкової, Ю. Орловської, О. Устенко Д. Черваньов, та інших. Серед праць зарубіжних вчених уваги заслуговують дослідження Л.Дж.Гітмана, П.Х. Ліндерт, П. Магі, В.Шарпа та інші. Також в даній тематиці працюють молоді вітчизняні вчені економісти: А. Бойко, І. Олександренко, С. Соколова, С. Степаненко та інші.

Пошук науковців досі не визначив універсального поняття «інвестицій», «інвестиційних ресурсів», та інвестиційних ресурсів на регіональному рівні, яке б відповідало потребам не тільки теорії і практики, але і галузевої направленості, тому теоретичні розробки щодо вивчення понять потребують особливої уваги та додаткового дослідження.

Мета статті: проаналізувати існуючі теоретичні розробки щодо вивчення поняття «інвестиції», «інвестиційні ресурси» та інвестиційних ресурсів на регіональному рівні вітчизняними науковцями та визначити стан дослідження цього питання.

Викладання основного матеріалу дослідження. В умовах існуючої економіки зростає роль і місце інвестиційної діяльності в регіоні, зумовлених стратегією інвестиційного розвитку в умовах глобальної конкуренції.

Нарощування інвестиційних ресурсів, збільшення частки капітальних вкладень у валовому внутрішньому продукті, поліпшення структури джерел інвестицій та напрямів їх вкладення, вирішення проблеми активізації інвестиційної діяльності мають стратегічне значення в управлінні економікою не лише регіону, а й країни в цілому.

Проблема інвестицій багатогранна й актуальна. Останнім часом науковці переважно зосередились на глибокому та уважному вивченні питання «інвестиційних ресурсів» саме підприємства, розглядаючи їх форми (фінансові, матеріальні, нематеріальні і трудові), процеси формування, класифікацію. Поза їх увагою залишилось те, що інвестиційні ресурси використовуються не лише на окремому підприємстві, але і на регіональному та державному рівні.

Наприкінці ХХ століття розпочалось ринкове реформування країн Центральної та Східної Європи і скрізь ці перетворення вимагали значних довгострокових вкладень капіталу. В економічну літературу і практику ввійшло поняття «інвестиції». Також цей термін широко використовується і в законодавстві.

Згідно закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначають як всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності і інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [4].

Деякі вітчизняні вчені термін «інвестиції» ототожнюють з довгостроковим вкладанням капіталу. Д.М. Черваньов та Л.І. Нейкова схиляються до того, що «інвестиції», як економічна категорія, відображають відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в їхні основні і обігові фонди, а також у науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази та освоєння випуску нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й отримання прибутку або соціального ефекту [2].

С. Мочерний трактує поняття інвестицій як витрати на виробництво всіх інвестиційних товарів, які використовуються при заміщенні зношених машин, обладнання, споруд і будь-які інші інвестиції, спрямовані на приріст виробничих фондів [2]. Таким чином інвестиції ототожнюються з капітальним вкладанням.

А. О. Устенко вважає, що «інвестиції» це довгострокове вкладання капіталу (грошовий ресурсів) в підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку [2].

Виходячи з вище викладеного можна зробити висновок, що кожний науковець вивчаючи поняття «інвестицій» постійно вдосконалює його, розкриваючи новий зміст. Пошук та увага науковців до сих пір не визначила універсального поняття «інвестицій», яке б відповідало потребам не тільки теорії та практики, але і галузевої направленості та суб'єктів їх використання.

На думку авторів, «інвестиції» – це вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляцій та неодолення відсотків від банківських вкладень капіталу.

Що стосується вивчення та розроблення поняття «інвестиційні ресурси», то більшість науковців схильні досліджувати його безпосередньо на рівні підприємства. Звичайно, підприємницька діяльність в будь-якій організаційно-правовій формі не може існувати без інвестиційних ресурсів: вже статутний капітал повинен розглядатися як інвестиції, який стає матеріальною та/або інтелектуальною базою приватного, колективного чи державного підприємства, що діє на території певного регіону чи країни. Тому у самому широкому значенні інвестиції забезпечують механізм, необхідний для фінансового зростання не лише окремого підприємства, але і розвитку регіону та країни в цілому.

Основною метою формування інвестиційних ресурсів є задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позиції забезпечення ефективності інвестиційної діяльності [7], тобто наявність інвестиційних ресурсів виступає передумовою можливості провадження інвестиційних процесів на підприємстві. Сутність категорії «інвестиційні ресурси» досі не має єдиного загальноприйнятого визначення. Так, Т.В. Майорова визначає інвестиційні ресурси як фінансові, матеріальні та нематеріальні ресурси, що залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування [6].

Натомість А.П. Дука надає дещо інше визначення, а саме, що під інвестиційними ресурсами розуміють усі види грошових та інших активів підприємства, які можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності [3].

В.М.Гринькова погоджується з визначенням, але більш прихильна до залучення лише фінансових активів і зазначає що «інвестиційні ресурси – це всі види фінансових активів, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування» [5].

Також існують різні підходи до визначення поняття «інвестиційні ресурси», яке ототожнюється з поняттями «фінансові ресурси» та «фінансові джерела» [5], тому ці поняття доцільно розглянути з точки зору сутності інвестицій. Не можна не погодитись з думкою, що фінансові ресурси – це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання і спрямовуються на розвиток підприємницької діяльності, утримання об'єктів невиробничої сфери, на споживання та створення резервів. Але «інвестиційні ресурси» це не лише фінанси, це і матеріальні ресурси (основні фонди, оборотні фонди); нематеріальні ресурси, а саме: інновації, права на користування, патенти, ліцензії, інші інтелектуальні цінності. І саме найголовніше це - трудові ресурси.

В дисертаційному дослідженні С.А. Соколова «Формування та підвищення ефективності інвестиційних ресурсів підприємств» під інвестиційними ресурсами підприємства розуміються економічні ресурси, що перебувають у будь-якій формі (матеріальній, нематеріальній, фінансовій) і можуть бути вкладені в разі потреби в той чи інший інвестиційний об'єкт для досягнення мети інвестування. Дане визначення розширює зміст інвестиційних ресурсів, а також ураховує той факт, що інвестиційні ресурси можуть виступати не лише у

фінансовій формі. Інвестиційні ресурси не можна ототожнювати з фінансовими ресурсами, оскільки вони відрізняються за структурним складом. Ці дві категорії є елементами процесу інвестування. Фінансові ресурси лише частково формують інвестиційні ресурси – тільки в тій їхній частині, яка спрямовується на фінансові інвестиції [9].

У дисертаційному дослідженні С.В. Степаненко «Інвестиційні ресурси та їх використання у трансформаційній економіці» розкривається сутність поняття «інвестиційні ресурси», як коштів, за допомогою яких здійснюється виділення тієї частини сукупного суспільного продукту, яка без порушення об'єктивної пропорційності суспільного виробництва може бути направлена на розвиток соціально-економічної системи загалом і реалізацією конкретних інвестиційних проектів, зокрема, з метою отримання економічного ефекту [10].

З цього випливає, що інвестиційні ресурси являють собою капітал в матеріальній формі, утілений в засобах виробництва, так і капітал, в не матеріальному вигляді грошових і інших активів, що долучається для здійснення вкладень в об'єкти інвестування. При цьому формування інвестиційних ресурсів є умовою для здійснення інвестиційного процесу на всіх його стадіях. Акумуляування капіталу в межах самого підприємства (статутний капітал і його реінвестування) та різними економічними суб'єктами є базою для формування інвестиційних ресурсів.

Таким чином, під «інвестиційними ресурсами» розуміються грошові, матеріальні та нематеріальні цінності, які використовуються суб'єктом господарювання (інвестором) у процесі їх владання в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку або/чи досягнення соціального ефекту. Соціальним ефектом може бути підвищення освітнього рівня населення, зниження чисельності і складу груп ризику, кількість знов створених малих чи середніх підприємств, фінансова стійкість підприємств, що в свою чергу призведе до збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів та диверсифікації місцевої економіки.

В дисертаційному дослідженні А.В. Бойко «Формування інвестиційних ресурсів регіону (на прикладі Черкаської області)» «інвестиційні ресурси регіону» виступають первинним елементом складної системи зв'язків та відносин, що виникають у процесі

реформування, функціонування і розвитку економіки регіону; вони є частиною економічних ресурсів, яка не використовується у поточний момент на споживання; переорієнтація регіону з об'єкта в суб'єкт управління зумовлює необхідність та доцільність розгляду інвестиційних ресурсів не лише як засобу для управління, але й як об'єкта управління; регіонально-галузева орієнтація інвестиційних ресурсів значною мірою обумовлює структурно-територіальні пропорції економічного зростання, технологічну та відтворювальну структуру економіки, раціональне використання потенціалу регіонального розвитку [1]. Вищезазначене дозволило обґрунтувати суспільно значиму мету формування інвестиційних ресурсів як досягнення соціально-економічного розвитку країни та її регіонів на засадах ефективного господарювання із забезпеченням якості життя та екологічно безпечних умов життєдіяльності населення.

І.В. Олександренко в дисертаційному дослідженні «Іноземний капітал в структурі джерел формування інвестиційних ресурсів регіону» запропонувала власне бачення поняття «інвестиційні ресурси регіону», під якими розуміються грошові кошти чи активи, що є їх еквівалентами, трудові ресурси, виробничі чи невиробничі необоротні засоби та природні багатства, що інвестуються в регіональні об'єкти або можуть бути використані у формі ресурсів для забезпечення інвестиційних процесів протягом усіх етапів їх здійснення на регіональному рівні і знаходяться як у регіоні, так і за його межами та залучаються з метою реалізації інвестиційних цілей [8].

Аналізуючи поняття інвестиційних ресурсів регіону, можна сказати, що начебто тотожні поняття «інвестиційні ресурси» та «інвестиційні ресурси регіону», мають зовсім різні тлумачення і напрями дослідження. Якщо інвестиційними ресурсами одні дослідники вважають частину суспільного сукупного продукту, яка направлена на розвиток та отримання економічного ефекту, то інші розуміють це поняття як економічний ресурс, який вкладається для досягнення мети інвестування, то під поняттям «інвестиційні ресурси регіону» розуміється зовсім інше. А саме, що це грошові кошти чи активи, що інвестуються в регіональні об'єкти та завдяки чому відбувається переорієнтація регіону з об'єкта в суб'єкт управління інвестиційними ресурсами. Отже, враховуючи вище викладене, можна сказати, що

поняття «інвестиційні ресурси регіону» на сьогодні, в період активної децентралізації, мало вивчено і потребує більш детального дослідження.

Немало уваги приділяється і класифікації інвестиційних ресурсів, але більшість досліджень проводяться на рівні підприємства.

У дослідженні І.В. Олександренко запропоновано поділ інвестиційних ресурсів регіону в межах існуючих класифікаційних ознак на фінансові ресурси, трудові ресурси, матеріально-технічні ресурси, природні ресурси (за джерелами формування інвестиційних ресурсів) на довгострокові, середньострокові, короткострокові (за періодом використання ресурсів) та розподілити їх на різновиди за функціональними характеристиками (інвестиційні ресурси, спрямовані на розширення існуючого виду діяльності; інвестиційні ресурси, спрямовані на створення нового виду діяльності; інвестиційні ресурси, спрямовані на реалізацію інвестиційних проектів соціального та екологічного розвитку регіону); за забезпеченням майбутнього ефекту від здійснення інвестицій (інноваційні, соціальні, екологічні, економічні, змішані); за витратами у процесі їх формування (високовитратні, середньовитратні та низьковитратні); за забезпеченням доходів під час здійснення інвестиційної діяльності (високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, не передбачають отримання доходів); за фінансовими джерелами формування (внутрішні та зовнішні) [8].

В дисертаційному дослідженні С.В. Степанко запропоновано власну класифікацію інвестиційних ресурсів, до якої включено, крім відомих, людський капітал та соціально-економічну інформацію. Обидва ці ресурси спираються на розвиток наукового знання і безпосередньо не пов'язано ні з фінансовими, ні з реальними секторами економіки [10].

Висновки. Аналіз наукових праць з питань дослідження поняття «інвестиційних ресурсів» та «інвестиційних ресурсів регіону» показує, що на сьогодні науковці ще не розробили єдиного підходу до визначення термінів. Розглянуті праці стосуються окремих аспектів на рівні: більшість науковців зосередилась на вивченні «інвестиційних ресурсів» саме підприємств, поза увагою залишилось те, що інвестиційні ресурси використовуються не лише на окремому підприємстві, але і на регіональному та державному рівні.

Поняття «інвестиційних ресурсів регіону» також є недостатньо вивченим. Тому, на нашу думку, існує необхідність докладного наукового опрацювання цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко А.В. Формування інвестиційних ресурсів регіону (на прикладі Черкаської області): автореф. дис.. канд. екон. наук: 08.00.05/ Бойко А.В., Полт. нац. тех ун-т ім. Ю. Кондратюка, Полтава, 2007. – 26 с.
2. Глобалізація інвестиційного процесу: монографія / Н.А. Навроцька. - Дніпропетровськ : Ліра, 2014 .- 352 с.
3. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посіб. – [Текст] / А.П. Дука. – К. : Каравела, 2007.– 424 с.
4. Закон України «про інвестиційну діяльність» // ВВР України. – 1991. - №47.
5. Кузьмін О.Є., Коркуна І.І., Запоточний І.В., Неміров Д.В. Інвестиційний механізм забезпечення стратегій ПФГ // Промислово-фінансові групи в Україні: проблеми створення, становлення та розвитку: Вісник ДУЛП.- 1997. - №317. - С. 35–39.
6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність [Текст] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. Немлієва Н. В. Особливості управління формуванням інвестиційних ресурсів на підприємстві / Н. В. Немлієва // БизнесИнформ. – 2009. – № 4(1). – С. 80-83.
8. Олександренко І.В. Іноземний капітал в структурі джерел фінансування інвестиційних ресурсів регіону: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.05 / І.В.Олександренко; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк, 2009. - 21 с.
9. Соколов С.А. Формування та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємств (на матеріалах підприємств чорної металургії України) : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / С.А. Соколов ; КНЕУ - К., 2002. - 19 с.
10. Степаненко С.В. Інвестиційні ресурси та їх використання в трансформаційній економіці : автореф. дис.. канд. екон. наук: 08.00.01 / Степаненко С.В., Хар-кий. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, Харків, 2001. - 22 с.